

Bäste lyssnare!

Sannolikheten för att Du skall ha hört ett renstämt piano – annat än möjligtvis på skiva – är försvinnande liten. Oss veterligen har ett sådant bara klingat på konsert vid ett enda tillfälle tidigare här i landet.

Das wohltemperierte Klavier känner vi alla till – Bachs stort upplagda piano-cykler som firar det faktum att alla toner är precis lika ostämda. Det vältempererade (om än inte välstämda) pianot är ju också det piano vi har i våra hem.

Den som blivit känd för att mer än någon annan ha revolterat mot denna hävdvunna stämning är La Monte Young, som har gjort det i sitt gigantiska pianoverk med den välfunna titeln *The Well-Tuned Piano*. Young följdes senare av sin polare Terry Riley i dennes *The Harp of New Albion*. Bland européerna är det särskilt Wolfgang von Schweinitz som kan räknas in i kategorin stämmningsfanatiker (bland annat med ett verk med titel *Klang auf Schön Berg La Monte Young*).

Hauke Harder arbetar också med ren stämning, men i hans fall får man inte känslan av att stämningen är programmatisk – den är inte utgångspunkt, utan snarare mål. Han spelar och lyssnar sig fram till den.

I fallet *One by One* spelar och lyssnar han sig fram, under ständiga omtagningar, i ca 80 minuter. En egenartad upplevelse utlovas.

Det är också en särskild glädje att åter kunna hälsa den schweiziska pianissan Hildegard Kleeb välkommen till Borås.

Välkommen är också Du!

Kulturskymning har man ju hört talas om. Men att stadens kulturförvaltning är så angelägen om att trumpeta ut kulturnattens ankomst har alltid förvånat oss. Icke desto mindre var det planerat att Ny Musik i år skulle delta med ett framförande av Peter Hansens *Greensound Ferry*. Men det spricker. Det är ju jazzens år i år gunås, och även om Hansen svänger emellanåt, så är det ju inte jazz. Alltså får han inte plats. Vi får hoppas på nästa år – om det nu inte råkar vara hörselskadades år då...

NY MUSIK

i samarbete med
Borås konstmuseum

Hauke Harder

– en efter en

One by One (2006) – uruppförande

Hildegard Kleeb – piano

Roland Burri, pianotekniker

Måndag den 12 mars 2007, kl. 19.00

Museet, kulturhuset, Borås

Entré 50:- Medl. fri entré

Hauke Harder, tysk tonsättare, född 1963 i Heide (Holstein).

Började studerade fysik 1983. Doktorerade 1993. Var vetenskapligt verksam till år 2000. 1989 började Harder komponera och grundade tillsammans med målaren Rainer Grodnick Gesellschaft für akustische Lebenshilfe. Det senare var den sällsamma benämningen på den legendariska konsertverksamhet som Harder under ett decennium bedrev i Kiel. 1991–92 studerade han privat för tonsättaren Wolfgang von Schweinitz. Från 1994 har Harder arbetat med klanginstallationer och har även varit assistent åt Alvin Lucier. Hans musik har funnit näring i såväl monokromt måleri som i Robert Bressons filmer.

Ett citat av den senare tycks fånga mycket av kärnan i Harders musik: ”Ingenting har varaktighet som inte fångats i rytm. Anpassa innehållet efter formen och sinnet efter rytmen.”

I vad som väl närmast kan beskrivas som en programförklaring skriver Harder:

Ljud som bara ljuder får emellanåt lyssnare att bara lyssna.

Det kan vara så att mitt komponerande började med de nio sista takterna i Morton Feldmans *Intermission V*. Upprepade ickeupprepade mönster. Ljud som bara ljuder.

Feldman skrev *Intermission V* efter att ha kommit hem efter en jobbig dag. Han var så arg att han låste dörren om sig (vilket han aldrig hade gjort tidigare), satte sig vid pianot och komponerade. Kraftiga cluster till en början – i slutet nio takter. Feldman var sig själv igen – balanserad, han var *i* sitt stycke. Därefter låste han upp dörren. Vem var det som inte släpptes in?

Jag tror inte att konst är att bara göra ”konst”. Jag tror att det framför allt handlar om denna balans som ibland uppstår, på grund av omständigheter och vår egen inställning – i vårt dagliga liv. Vi kan inte uppnå den avsiktligt, men vi kan skapa förutsättningar som är gynnsamma. Feldman lärde oss hur viktigt det är att arbeta i ett tvätteri och vilket slags stol man sitter på. Som man sitter, komponerar man.

När jag komponerar, spelar jag toner, klanger, ackord, mönster, om och om igen, för att komma in i klangen, lyssna på dess inre struktur, i vilken det vertikala och det horisontella är ett och detsamma.

När musikerna ”upprepar”, finstämmer de klangen i tempo och tonhöjd. De spelar den om och om igen och varje idé om hur musiken borde låta försvinner, all inlärd musikalitet utplånas. Att spela såsom spelade man inte. Att bara utföra.

Bresson: ”Modell: Kastad in i den fysiska handlingen, anpassar sig hans röst, med en början i jämna stavelser, automatiskt efter det tonläge och de modulationer som är naturliga för honom.”

I mina stycken finns ingen pil som pekar mot slutet. Det finns inte heller någon som visar på början. Om något, visar den på det som just klingar. Ett mönster står i direkt förbindelse med det föregående. Men inte som funktion. Vi hör något (en överton, en interferens) som vi inte hört tidigare. Det bara finns där: i den klang som just spelats som vi just lyssnar på. Pilen pekar på oss som lyssnar just nu. Ren närvaro.

Om sitt nya stycke, som nu uruppförs, skriver tonsättaren:

One by One: En klang följer på den andra. Klanger, intervaller och ackord, alla med sin egen ”smak”.

Redan när jag började komponera hade jag ett utpräglat intresse för intervall, vilka å ena sidan är ett närmast fysikaliskt fenomen, å den andra utgör musikens grund och utgångspunkt. Men när jag har sysselsatt mig med dem har jag märkt att för mig får de verkligt egenartad karaktär först när de är alldeles *renstämda*, d.v.s. utan ytterligare svävningar. De rena intervallens frekvensförhållande är ett förhållande mellan hela tal, såsom exempelvis oktaven, där den ena tonen har exakt den dubbla frekvensen av den andra (2:1).

I *One by One* stäms pianosträngarna utifrån övertonerna hos tonen A, ända upp till den 27:e övertonen, den 23:e saknas dock. Stämningen är densamma i alla oktaver, med undantag för tonen F som växlar mellan f (13:e) och f' (25:e).

Vid mitt första försök att komponera i ren stämning, lät jag stämma om instrumenten i en stråktrio. I de följande styckena avstod jag från omstämningen för att låta musikerna ta aktiv del i stämningen under själva framförandet. Men eftersom mitt intresse för komplicerade intervall har vuxit genom åren (vilket i motsvarande grad gjort musiken mer komplicerad för musikerna att intonera), har jag i *One by One* återgått till den ursprungliga idén med omstämning: ett stycke för piano i ren stämning. Pianot erbjuder en mängd toner som kan stämmas exakt, och med vars hjälp åtskilliga kombinationer och därmed klanger låter sig realiseras. Jag har provat ut hundratals (one by one) och många av dem återfinns i detta pianostycke.

One by One: Ett ögonblick följer på det andra. Ibland är dessa ögonblick korta, ibland långa. Sällan följer i detta stycke 2:an på 1:an, oftast följs 1:an av 1:an. Klanger upprepas för att de skall inpräntas, för att man skall kunna lära känna deras olika nyanser och karaktäristika – exempelvis den sällsamma 11:9-tersen, men också den av oss så väl kända kvarten.

One by One är skrivet – ett till ett – för Hildegard Kleeb.